

Слађана М. Цукут¹
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

ИЗ СИНТАКСЕ ПАДЕЖА У СРПСКИМ ГОВОРИМА ОКОЛИНЕ ШИПОВА*

Апстракт: У овом раду издвојене су фреквентне појаве из падежне проблематике које обиљежавају српске говоре околине Шипова на југозападу Републике Српске и западу Босне и Херцеговине, те појединачне конструкције које се не јављају често, али могу упутити на везе са ближним или даљим сродним говорима. И једним и другим конструкцијама заједничко је то да у савременом српском језику углавном већ имају статус архаизама, а неке од њих никад и нису биле стандардне.

Кључне ријечи: Српски говори околине Шипова, источнија скупина сјеверозападнoг огранка херцеговачко-крајишког дијалекта, синтакса падежа.

1. Српски говори околине Шипова на југозападу Републике Српске и западу Босне и Херцеговине припадају херцеговачко-крајишком дијалекту, прецизније источнијој скупини његовог сјеверозападнoг огранка (Ивић 1985: 138, Драгичевић 1986: 228, 2001: 85–87).

2. Подаци о синтаксичким особинама српских говора сјеверозападнoг огранка могу се наћи у монографијама *О говору Змијања Драгољуба Петровића* из 1973, *Западнобосански ијекавски говори* Милорада Дешића из 1976. године и *Говор личких јекаваца* Милана Драгичевића из 1986. године. У монографији *Ливањско-дувањски говорни тип* из

¹sladjana.cukut@ff.unibl.org

Рад представља дио докторске дисертације *Српски говори околине Шипова*, одбрањене 29. 3. 2018. на Филолошком факултету у Бањој Луци пред комисијом коју су чинили проф. др Дијана Црњак, проф. др Никола Рамић и проф. др Драгомир Козомара.

1999. Никола Рамић описује новоштокавски икавски шћакавски говор већинског хрватског становништва на територији блиског Ливањског и Дувањског поља, при чему доноси и неке од најважнијих синтаксичких особина.

3. Стање у синтакси падежа у говорима околине Шипова коју чине три географске цјелине – Јањ, Пљева и Жупа² и које ће бити приказано у наставку великим је дијелом у складу са стањем које је описано у поменутиим монографијама насталим прије више деценија, а с друге стране, одступа од стања у савременом српском језику, у којем конструкције које слиједе углавном већ имају статус архаизама, или никад и нису биле стандардне.

Генитив без приједлога

4. У овим говорима уобичајен је посесивни генитив презимена на *-ић*: *Јокића* дѠ На, на вѣ *Јокића* сѣла Чу, *МѣдѠћа* кѣћама Бр, *Митровића* кѣћа Ол, *ОлѠћа* кѣћа Ол, *Поњавића* дѠ На, *ШѠбѠћа* кѣћа Ол, а овакав генитив може се чути и уз лична имена: *Душца МарковѠћа* Ол, *Цвијан Першишића* Бр (Петровић 1973: 132) и сл.

5. Употреба словенског генитива уз одричне прелазне глаголе у ранијем периоду била је неупоредиво већа у нашем књижевном језику, али га је касније сасвим потиснуо акузатив (Гортан Премк 1971: 74). Словенски генитив често је биљежен и у многим народним говорима (исп. Дешић 1976: 278–280, Петровић 1972: 130, Ваотић 1983: 156–157, Драгичевић 1986: 179–180, Рамић 1999: 394), а и данас је у говорима Шипова ова форма врло честа:

ако нѣмаш *аута* Ол, да нѣ би *бабе* пѠслушали Ге, нѠјѣсмо
пѠлаћалѠ *бѠлѣѣ* Стр, нѣсам ѣмала *беиѠкѣ* Со, нѠјѣсам *јѠ нѠсѠла*

²Грађа из синтаксе презентована у овом раду биљежена је у 18 насеља општине Шипово, приликом испитивања фонетских, морфолошких и прозодијских особина ових говора: *Бабићи* (Ба), *Брдо* (Бр), *Вѣдица* (Воа), *Волари* (Во), *Дрѣгњић Подови* (ДП), *ГѠрњи Мујићи* (ГМ), *КѠзила* (Ко), *Лѣповача* (Лип), *Лубово* (Лу), *НѠтпоље* (На), *Олићи* (Ол), *ПодѠсоје* (По), *ПѠпуже* (Поп), *Прибѣљци* (При), *СѠкѠлац* (Со), *СтрѠјице* (Стр), *Стѣнна* (Ст), *Чѣклић* (Чу), те у сусједном насељу *Герзово* (Ге), које припада општини Мркоњић Град.

б̀ошчѐ Ол, нѐће да ђперѐ гл̀авѐ Ол, дѐсет дан̀а ђн гл̀авѐ није д̀иго Ст, в̀одѐ н"јесмо ѓмали Стр, није м̀огђ сл̀ужит в̀ојскѐ Со, н"јесам н̀ичијѐга д̀јетета б̀и'о Ол, чет"ри г̀одне нисам р̀одла д̀јетета Ко, нѐмају д̀јеџѐ ГМ, није ра̀јала д̀јеџѐ Со, нѐћеш ѓмат ш ч̀им шк̀оловат д̀јеџѐ Со, нисам н̀ела д̀јеџѐ св̀ојѐ ђставити Ге, ј̀а нѐћу св̀ојѐ д̀јеџѐ к̀рстит Бр, нѐмђј, Т̀уро, д̀ушѐ гр"јѐш"ти Лип, нѐмђј грјѐш"т св̀ојѐ д̀ушѐ Лип, н"јесам дав̀о ж̀ита Ол, нѓје зѐмљѐ д̀ао Лу, нѐ вадѓ с̀ад з̀уба Со, нѐ знаш тѓ Илѓјѐ Пѐтров"ћа Ол, нѐ знам ти ѓмена Ко, нѐ зна ђна јѐз"ка Лу, нѐ зна н̀и'ова јѐз"ка Лу, нѐ зна к̀авѐ пр̀иставит Чу, нѐмам ја к̀апѐ Бр, нисам к̀ап̀ута пр̀авђг ѓмђ Стр, нѐмђј тѓ к̀осѐ д̀ират Ол, нѐће н̀ико к̀осѐ да ѓзмѐ Ол, н"јесмо ѓмали к̀равѐ ГМ, н"јесам к̀опђ к̀ур̀уз̀а Ол, није п̀ал"ло к̀ѓѐ ДП, нѐмају м̀атерѐ ГМ, није ѓмђ м̀атерѐ Бр, н"јесам пр̀ала н̀ђгу Во, н"јесам н̀ела св̀ѐкрви н̀ђгу пр̀ат Бр, нѐ знају н̀аправит н̀ђсила в̀ојсци Ол, нѐмђјте нѐ к̀рив"т Стр, мѓ н"јесмо ни ѓмали н̀ѓјаџѐ Стр, н"јесмо ѓмал" пр̀ѐвоза Стр, ако нѐмаш р̀аднѐ с̀нагѐ Ол, нѓје п̀и'о р̀акијѐ Ге, ако нѐ знаш спрѐм"т р̀учка Ол, нѐмђјте к̀уат р̀учка Ге, нѓје н̀икад на м̀рсу сл̀ави'ђ Свѐтђг Николѐ Со, није ѓмђ ни п̀ушкѐ На, не м̀огу да нѐ славѓм св̀ојѐ сл̀авѐ Стр, нѐмам с̀естрѐ ГМ, н̀икад није ђпрђ тањ̀ира Ко, нѐћу пов̀ућ т̀ужбѐ Во, нѐмамо мѓ ц̀рквѐ Бр, нѐћѐ ц̀урѐ да д̀аднѓ По.

6. Осим уз одричне глаголе, бесприједлошки генитив употребљава се умјесто акузатива уз глагол *питати*: питај тѓ б̀абѐ ДП, ј̀а п̀итала Бђжѐ Ко, п̀ито ј̀а онијѐ г̀азд̀а Ол, ж̀енѐ сам п̀итала Чу, п̀итат Јѐлѐ ДП, п̀ита ђн м̀ђјѐ м̀атерѐ Со, п̀итат Милиј̀анѐ ДП, п̀итај м̀ладѐ нѐд"љѐ Ол, ј̀а сам п̀итала Николѐ Чу, п̀итај м̀ђјѐ Р̀адѐ Ге, С̀имѐ ј̀а п̀итала ДП.

7. Уобичајен је и партитивни генитив именица које означавају неодређену количину (Гортан Премк 1971: 88): јѐс ѓмђ в̀одѐ? Ол, ѓдѐ бр̀ат к̀ђприв̀а Ко, с̀ѓјѐм к̀умпиј̀ѐр̀а и пас̀уља Ол, п̀ђсијђ к̀ур̀уз̀а Ол, д̀рж̀ал" смо ов̀аџ̀а и онијѐ к̀ђза Ба, ђна в̀ђли р̀акијѐ ДП, ѓшла бр̀ат тр̀авѐ ДП и сл.

Генитив с приједлозима

8. Генитив с приједлогом *од* може замијенити конструкцију *са + инстр.*: штã ш тї ð-тогã Ол, штã ће ðð ње Ол, штã-ш ðð ње Ге, штã бї ðð Здрãвкѣ Лу.

9. Умјесто у савременом језику обичније конструкције *код + ген.*, „за означавање чега што је у власништву, у поседу, у домену, на послу, у служби, у схватању, у границама појма, па и при појму с именом у генитиву” употребљава се често генитив с приједлогом *у* (Стевановић 1989: 312–315): ù мене двãнест љúди Стр, ÿмã ù мене пúмпа Ол, ÿмã ù мене два ћебета Ол, ù мене ðбичãј По, ù тебе дõбра, ù мене нїје (ракија) Стр, ù мõк стрица изгòриò ãмбар Чу, ù мõга стрица ðстали кумпијери На, у мõјѣ мãтерѣ рãсла Ге, ÿмã ù нãс дõбрѣ мрквѣ Ол, ù нãс кúрушчићи вòлшни Ол, нѣ знãм ÿмã л ÿко ù нãс стãн (ткалачки) Ол, бїла ù нãс старã кúћа Ол, пѣчѣ се ù нãс пò петеро брãвã Стр, бїла она верãнда ù нãс прѣт кућõм Ге, ù њї је дрúкчијѣ Ол, дõбар је стãн ù њї ГМ, у свãкѣ ùмрло д"јете ГМ, св"јѣће гòрѣ у свãкога Бр.

Иста конструкција употребљава се са посесивним значењем „односа припадања између сродника” (Стевановић 1989: 316): ù мене бãба вїчѣ Ол, ù мене бãба нãопãка Ол, кãквã су ù мене дјѣца бїла Во, ù мене Нѣђо Ол, ù мене пúнац лїчно прїчõ Лип, ÿшõ ù мене Сãван Ол, ù мене пòкõјнї ããћа ðтишо Ол, ù мене се јúтрõс шúра чúди Ол, ù њѣга мãти кãтолкиња Лу, бїла у ðца једн"ца Ге, нãз двї у ããћѣ и мãтерѣ Со, нãјстãријã у ðца ГМ, једїњак ù ããћѣ ГМ.

Употреба конструкције *у + ген.* у једном или другом значењу уобичајена је у многим западним штокавским говорима (Ivšić 1913: 117, Пецо 1964: 166, Петровић 1973: 133, Дешић 1976: 282, Рамић 1999: 395), док се у стандардном језику сматра архаичном (Пипер et al. 2005: 146). Грађа презентована у овом раду показује да је најфреквентнија употреба личне замјенице I. лица у оваквим конструкцијама.

10. Генитив се умјесто акузатива може употријebити и с приједлогом *за* у значењу намјене или циља: да ÿмãш за зїмѣ Стр, нїје за њѣ крãва ДП, зѣмља дõбра за кумпијѣрã Ол, ùзõ сѣби блõкове за кúћѣ Ол, да се спрѣмїмо за нѣкогã прѣла Лип, мѣљѣ га ко за прúгѣ Ол, нїсам

вйш̄е за н̄ута Ге, (пије се) за Св̄ет̄е Тр̄дице Стр, има за св̄ију Ол, (пије се) за ч̄аснога кр̄ста Стр, зоб је за ст̄дк̄е ГМ. Ова употреба у стандардном језику и раније се сматрала дијалекатском (Стевановић 1989: 350–351).

11. Приједлог *раз* са значењем циља забиљежен је у само двјема потврдама у насељу Герзово: до̄немо *раз* *в̄ас* Ге и св̄атови до̄шли *раз* *мене* Ге (исп. Петровић 1973: 136, Драгичевић 1986: 182). У стандардном језику оваквим конструкцијама одговара конструкција *по* + *ак*. (Стевановић 1989: 419).

12. Забиљежена је и једна потврда конструкције *с* + *ген.*: Н̄е зн̄а шт̄а ће з *д̄јец̄е* Бр,³ али оваква конструкција, по свему судећи, није типична за српске говоре околине Шипова.

Датив

13. Уобичајена је употреба датива уз глаголе кретања за означавање циља: до̄в̄укли га *бар̄ици* г̄оре Ол, кат сам ј̄ош *бла̄гу* ӣш̄о Ол, нег б̄јеж̄е куд зн̄ају *бр̄ду* Со, ми смо *д̄нда* б̄јеж̄али *бр̄ду* Со, *д̄дем* у Во̄јвод̄ну *бр̄ату* Стр, што се *ид̄е* *в̄јенцу* Ол, ка се *ид̄е* г̄оре *Дому зд̄рав̄ља* Ол, *Ја̄њу* н̄дсли *а̄л̄не* пр̄ат Чу, *д̄ћерало* га *Јас̄ен̄овцу* Стр, *д̄т̄ш̄о* *кр̄ави* ГМ, *к̄о̄ја* *њ̄ему* н̄е би по̄шла Стр, б̄јеж̄е *пл̄анини* г̄оре На, *на̄ма* кат са̄лазиш *Пл̄иви* Со, довели *ц̄ркви* Ге, *ц̄ркви* кад *д̄демо* Со, *ја̄* сам ишла на Св̄ет̄у П̄ѣтку *ц̄ркви* ГМ, *д̄т̄шла* *ш̄ен̄ци* На (исп. Петровић 1973: 137–138, Дешић 1976: 285, Драгичевић 1986: 183). Овакав датив у савременом језику готово да више није у употреби, а замијениле су га конструкције *до*+*ген.* и *код*+*ген.* (Пипер et al. 2005: 191).

14. Слободни датив употребљава се и у значењу намјене: н̄е знају на̄правит н̄дсӣла̄ *в̄дјсци* Ол, ни ч̄ај на̄правит *д̄јетету* ДП, до̄лазӣо к̄урӯза од м̄оје *узимати* да *им̄а* *д̄јеци* ДП, а забиљежене су и конструкције *п̄ура* *в̄ечери* Ол, *п̄ура* *р̄учку* Ол, шт̄а се став̄љало *р̄учку* Бр, *ја* *р̄учку* спр̄емала ГМ (исп. Рамић 1999: 134).

³ За овакве конструкције знају дервентски икавскошћакавски говори (в. Баотић 1983: 159), те говори млађег становништва Дервенте (Цукут 2013: 62), а на њихово присуство у неким источнбосанским говорима поодавно је указао проф. Реметић (1981: 266–271).

15. Посесивни датив такође је уобичајен у овим говорима: *џна* и *чџек јџј*, *џбоје бџловали ГМ*, *није било љаће јџј ДП*, *бџлесна и џна* и *чџек јџј При*, и *браћа м џтшла* и *сџстра м џтшла Стр*, *џтац ми пџгинџ ГМ*, *тако ми се џдала* и *сџстра ДП*, *вечџрас ље ми дџћ брџћ* и *жџна му ГМ*, *мџти му била џпака Бр*, и *џн* и *мџти му Лу*, *била му са мџтерџм* и *љаћџм Ол*, *Мџра јџј* било *љме ДП*, било *јџј* *љме Стџна Ге*, *нџ знам ти љмена Ко*, *жџна му се звџла Њџа Со*, *забџравиџ му љме Ол*, *како е љџму љме?* Ол (исп. Дешић 1976: 284). Као што грађа показује, ради се о посесивном дативу који показује „однос сродства, пријатељства, сарадништва” или је у питању посесивни датив „за представљање” (Пипер et al. 2005: 189–190).

16. Датив с приједлогом *ка* и *према* није забиљежен ни у овим говорима, што одговара резултатима ранијих испитивања западнијих српских говора (Петровић 1973: 140, Дешић 1976: 285–286).

Акузатив

17. Уобичајена је употреба акузатива с обавезним атрибутом за означавање времена (исп. Рамић 1999: 396): за *Бџдњџ вџче Ге*, *јџдну вџче дџјдџ Стр*, *Јџ сам неку вџче Миџи причџ Ол*, *љџ идџш свџку вџче?* Ол, у *вџчерњџ школу свџку вџче Лу*, *свџку вџче џбавезно мџрало се метџнисати Стр*, *љџу ми џдренџло нџво јџтро Ко*, *свџко јџтро кџмби љшџ Ол*, *бџјелџ ја пџпијем свџко јџтро ГМ*; и за одмјеравање времена „трајања глаголског процеса” (Гортан Премк 1971: 141): *свџ нџћ љшџ Ол*, Стр, *цџџлу је нџћ пџдала Ст*, *цџџлу нџћ пџдала Бр*, *чџтаву нџћ идџш Ол*, *чџтав дџн љеш џдат Ол*. Временски генитив с одредбом није забиљежен иако је чешће у употреби у стандардном језику (Стевановић 1989: 397). Објашњење очуваности акузатива посебно уз именице *јџтро* и *вече* дала је М. Ивић, која сматра да оне означавају „најближе познате тачке у времену које се, према томе, у говору врло често помињу... А облици који се најчешће употребљавају остају...” (Ивић 1955–56: 196). Даринка Гортан Премк потврђује ова запажања и допуњује их констатацијом да се „ове именице јављају веома често у

акузативу баш када су одређене веома честом одредбом *сваки*” (Гортан Премк 1971: 132).

18. Потврђен је и акузатив с приједлогом *мимо*: прођи *мимо* òграду Ол, прòшли *мимо* Зàгреб Ст. Ова конструкција позната је и у говору Змијања (исп. Петровић 1973: 144).⁴

19. Умјесто у стандардном језику обичније конструкције *од + ген.*, може се чути конструкција *о + ак.* именичке замјенице *шта* у значењу узрока (Стевановић 1989: 419): ò *шта* сам ја обòлио По, нѐмāш ò *шта* пòсијати Ко, нѐмāш ò *шта* нāправит пѐлене Ко, а у функцији друге реакцијске допуне уз прелазне глаголе с објектом у слободном акузативу.

20. Забиљежена је и конструкција *с + ак.* уз именицу *страна* умјесто обичније *с + ген.* (Стевановић 1989: 437, Петровић 1973: 144, Рамић 1999: 397): з гòрњу и дòњу *стрāну* кўћѐ Ге. Иста конструкција забиљежена је и у примјеру: *с крај* сѐла нà *крај* Ге.

Инструментал

21. Уобичајен је предикативни инструментал уз семикопулативни глагол *звати*: бāбòм је звāли Чу, Дāрòм ме свāк зòвѐ Бр, звāла сам је дрāгòм Стр, ѝменом се мўж звāò Ко, мѝ га крѐвѐ^а том звāли На, свѐкрву звāли мāмòм Стр, Милкòм је мѝ зòвѐмо ГМ, мѐне свѐ сѐло звāло млāдòм Ко, звāли је нāнòм Ко, ѝ сад је зòвѐм нѐвистòм Стр, свѐкра зòви ћāћòм, свѐкрву мāјкòм Ко, мѐне свѝ звāли цўр^ацòм Со, Шѝљòм је зòвѝ свѝ ГМ.

22. У грађи су се нашле двије потврде слободног инструментала повратне замјенице: нāјвишѐ сòбòм кòс^али Ст, мòрем сòбòм, òбўћ

⁴ Александар Белић приједлог *мимо* сврстао је међу приједлоге који иду уз акузатив јер „*мимо* значи првобитно правац”, и међу приједлоге који иду уз генитив јер се „из значења *пород* развило значење изузимања, издавајања” (Белић 2006: 289). Михаило Стевановић сматра да се „осећају посебне нијансе између везе предлога *мимо* с акузативом и генитивом које се ослањају на посебна основна значења та два падежа – на значење обухватања у целини (акузативно) и значење делимичности (генитивно)” (Стевановић 1989: 326–328).

се, а дрѹгѹ нїшта При, коју је забиљежио и Петровић на Змијању (1973: 145).

23. Инструментал „основне карактеристике” забиљежен је у различитим западнијим говорима (исп. Ваотић 1983: 163, Рамић 1999: 397, Врозовић 2007: 148), а у говорима Шипова потврђен је само једном у току овог истраживања: Ја сам радла рѹчнѹ радове и цѹрѹм и кат сам се љдала На. Овај инструментал, „који показује у каквом се својству, узрасту, професији, чину и сл. налази дато лице у тренутку вршења радње” (Ивић 1954: 134), у савременом језику замијењен је конструкцијом *као+ном*. (Пипер et al. 2005: 239–240).

24. Уз глаголе *растати се / оженити се* употребљава се инструментал с приједлогом *с*: он се оженио *с тѹм бѹбом* Стр, жѹниш се *с тѹм цѹрѹм* Стр, да се растѹ *са жѹнѹм* Ол, или слободни акузатив: жѹнї Бѹјину *ћѹр* Ол, оженијѹ *сѹд дрѹгѹ* ГМ, оженијѹ *мљѹ жѹну* ГМ.

25. Инструментал средства може се јавити с приједлогом *с*: *с вѹзом* Стр, *с кѹлима* Стр, *пѹтовѹ је с кѹњом* По, *с мѹѹром* По.

26. Инструментал с приједлогом *за* употребљава се готово увијек у следећим конструкцијама: Бѹрка што е *за пѹкѹјнїм Жѹрѹм* ДП, што е *за днїјем Крстѹм Јандрїћем* Со, бїла *за Мѹмчилом* Бр, *за њїм* је бїла Лу, што е *за Ѳлѹом* ГМ, љдата *за онїм Хрвѹтом* Ол, сѹд нѹ би ниједна жѹна ѹстала *за чѹеком* Ол (исп. Рамић 1999: 397).

27. У грађи је забиљежена и конструкција сјѹдї *за славѹм* Ст, није бїло печѹња *за славѹм* Чу, која може имати и мјесно (за столом) и временско значење (за ручком / вечером), а у овом случају у питању је значење истовремености.

Локатив

28. Као и у стандардном језику, локатив с приједлогом *о* именица којима се именују празници може имати временско значење – тзв. пригодност: *о Бѹжићу* Стр, *ѹ Бѹрђеву* Ол, *о Ускрсу* Стр.

29. Локатив демонстративне замјенице с приједлогом *о* употребљава се и у значењу средства помоћу кога се врши радња означена глаголом (Стевановић 1989: 506): љзѹ *ракиски кѹтѹ*, љ *дан дѹњи ѹ томе*

жів̄в̄им По, ò тога се жів̄"ло, ò томе се д̄йна̄р ств̄ар̄о Стр, с̄амо што производ̄иш, ò том жів̄иш Стр, ò томе смо и жів̄"ли, премда се може чути и генитив: ò-тога се жів̄"ло Стр, ò-тога се и жів̄"ло ДП, ò-тога жів̄или Со, али је забиљежен покоји примјер исте форме гдје замјеница изостаје, или се приједлог јавља уз именицу: сл̄або се м̄огло жів̄"т у òв̄о вр̄"јеме о з̄емљи По, о тој ст̄д̄ци ј̄д̄н̄ој Стр. Овакве везе уз глагол *живјети*, иако су ријетко биљежене у западнијим српским говорима, допушта РМС 1990.

30. Потврђен је и приједлог *прам* / *прамо* са локативом, што означава да се два појма „стављају један поред другог ради поређења” (Стевановић 1989: 518): м̄и смо *прам* њима, к̄о Ба̄ња̄ Лӯка *прам* нами Ол, или означава „место на супротној страни од појма у односу на који се то место одређује” (Исто): *прамо* р̄"јџи кан̄али òн̄и пр̄д̄коп̄ати Ол (Исто 519).⁵ Исти приједлог може стајати и уз инструментал: н̄асп̄еш га̄за, ӯп̄алиш, па *прам* т̄д̄јим ш̄ијеш При, б̄ила сам ко сир̄д̄че *прам* тијем Ко.

Завршне напомене

31. Употреба посесивног генитива презимена на *-ић*, словенски генитив као допуна уз одричне прелазне глаголе, употреба генитива с приједлогом у умјесто конструкције *код + ген.* у значењу односа власништва с појмом у генитиву и са посесивним значењем сродничке припадности, затим посесивни датив, употреба датива уз глаголе кретања, те употреба временског акузатива или акузатива мјере времена уз именице *вече, дан, јутро, ноћ* представљају фреквентније синтаксичке појаве и стање карактеристично за описиване западне штокавске говоре.

32. Од појава које нису фреквентне у овом говору, а ријетко су биљежене у другим штокавским западнијим говорима треба издвојити употребу приједлога *раз* са значењем циља, конструкцију *с + ген.* умјесто *с + инстр.*, приједлог *мимо* уз акузатив, конструкцију *о + ак.* у

⁵У језику неких писаца познат је приједлог *прама* уз датив, нпр. код Вјенцеслава Новака, Анте Тресића Павичића, Динка Шимуновића, Тина Ујевића, Јосипа Козарца и сл. (Стевановић 1989: 378).

значењу узрока, конструкцију *c + ак.* умјесто *c + ген.* уз именицу *страна*, те употребу локатива *c* приједлогом *о* у значењу средства помоћу кога се врши радња.

Литература

1. Гортан Премк, Даринка (1971), *Акузативне синтагме без предлога у српскохрватском језику*, Београд: Институт за српскохрватски језик.
2. Дешић, Милорад (1976), „Западнобосански ијекавски говори”, *Српски дијалектолошки зборник*, XXI, Београд, 1–316 + карте.
3. Драгичевић, Милан (1986), „Говор личких јекаваца”, *Српски дијалектолошки зборник*, XXXII, Београд, 7–238 + карте.
4. Драгичевић, Милан (2001), Најзападнији српски говори данас, *Зборник за српски језик, књижевност и умјетност*, I, Бања Лука, 79–89.
5. Ивић, Милка (1955–56), „Из проблематике временских падежних конструкција”, *Јужнословенски филолог*, XXI, Београд, 165–214.
6. Ивић, Павле (1985), *Дијалектологија српскохрватског језика*, Увод и штокавско наречје, друго издање, Нови Сад: Матица српска.
7. Петровић, Драгољуб (1973), *О говору Змијања*, Нови Сад: Матица српска.
8. Пецо Асим (1964), Говор источне Херцеговине, *Српски дијалектолошки зборник*, Београд, XIV, 1–200.
9. Пипер, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић (2005), *Синтакса савременог српског језика, Проста реченица*, Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска.
10. Рамић, Никола (1999), „Ливањско-дувањски говорни тип”, *Српски дијалектолошки зборник*, XLVI, Београд, 263–426.
11. Реметић, Слободан (1981), Конструкције типа „Шта чине с оне ћеце” у говорима источне Босне, *Јужнословенски филолог*, Београд, XXXVII, 265–272.
12. РМС (1990), *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, 1990, Друго фототипско издање, Нови Сад: Матица српска.
13. Стевановић, Михаило (1989), *Савремени српскохрватски језик II*, Београд: Научна књига.
14. Цукут, Слађана (2013), *Говор младих Дервенте*, магистарски рад у рукопису, Филолошки факултет у Бањој Луци, 1–105.

15. Baotić, Josip (1983), „Ikavskošćakavski govor u okolini Dervente”, *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, Sarajevo, IV, 7–208.
16. Brozović, Dalibor (2007), „Govor u dolini rijeke Fojnice”, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, Zagreb, XIII, 1–183.
17. Ivšić, Stjepan (1913), *Današnji posavski govor*, Rad JAZU 196 124–254, i Rad JAZU 197 9–138, Zagreb.

Sladana M. Cukut

ON CASE SYNTAX IN SERBIAN SPEECHES OF ŠIPOVO

Summary

This paper singles out frequency occurrences from the use of cases which mark Serbian speeches of Šipovo in the southwest of Republic of Srpska and in the west of Bosnia and Herzegovina, and individual constructions which do not occur frequently, but they can direct to relations with closer or farther related speeches. It is common to both constructions that in contemporary language they have a status of archaisms, and some of them were never standard.

► **Key words:** Serbian speech variants of the Šipovo region, eastern group of north-western branch of the Herzegovina-Kraina stokavian dialect, syntax of cases.